

Det forkastede Forslag om Udførselstold paa svensk Jernmalm.*)

Af

I. Heckscher.

Udførselstold paa Jernmalm har tidligere været paalagt i Sverige. Indtil Begyndelsen af 1858 var Udførsel af den nævnte Artikel endog forbudt; i Tidsrummet 1858—1863 afløstes Udførselsforbudet af en Udførselstold, først af 50 Øre pr. Centner, senere nedsat til Halvdelen. Efterat Udførselen af Jernmalm, i Overensstemmelse med den almindelige Bevægelse mod Eksportafgifter overhovedet, var blevet afgiftsfri fra Begyndelsen af 1864, har der dog i de senere Aar været gjort flere Forsøg paa at formaa Lovgivningsmagten til paany at paalægge en saadan Udførselstold. Det er i denne Henseende karakteristisk, at Bevægelsen ikke er udgaaet fra og heller ikke særligt støttet af de ellers beskyttelsesvenlige Fraktioner i Rigsdagen; i Modsætning til Stillingen overfor Spørgsmaal om Indførselstold, er det her Andet Kammer, der fortrinsvis har ønsket Tolden paalagt, medens der baade i Første Kammer og tildels i Beskyttelseskredsens Presseorganer røbedes forholdsvis liden Sympati for denne Afgift.

*) Indberetning til Udenrigsministeriet fra det kgl. Generalkonsulat i Stockholm.

Det forkastede Forslag om Udførselstold paa svensk Jernmalm.*)

Af

I. Heckscher.

Udførselstold paa Jernmalm har tidligere været paalagt i Sverige. Indtil Begyndelsen af 1858 var Udførsel af den nævnte Artikel endog forbudt; i Tidsrummet 1858—1863 afløstes Udførselsforbudet af en Udførselstold, først af 50 Øre pr. Centner, senere nedsat til Halvdelen. Efterat Udførselen af Jernmalm, i Overensstemmelse med den almindelige Bevægelse mod Eksportafgifter overhovedet, var blevet afgiftsfri fra Begyndelsen af 1864, har der dog i de senere Aar været gjort flere Forsøg paa at formaa Lovgivningsmagten til paany at paalægge en saadan Udførselstold. Det er i denne Henseende karakteristisk, at Bevægelsen ikke er udgaaet fra og heller ikke særligt støttet af de ellers beskyttelsesvenlige Fraktioner i Rigsdagen; i Modsætning til Stillingen overfor Spørgsmaal om Indførselstold, er det her Andet Kammer, der fortrinsvis har ønsket Tolden paalagt, medens der baade i Første Kammer og tildels i Beskyttelseskredsens Presseorganer røbedes forholdsvis liden Sympati for denne Afgift.

*) Indberetning til Udenrigsministeriet fra det kgl. Generalkonsulat i Stockholm.

Og dog var Øjemedet med dens Genindførelse utvivlsomt ogsaa et Beskyttelseshensyn, nemlig Hensynet til det ønskelige i, at den indenlandske Jernforædling selv forarbejder Raavaren i Stedet for, at denne Raavare nu stilles til Raadighed for Udlandets konkurrerende Industri. Naar det nævnte Hensyn imidlertid ikke blev sat i Spidsen indenfor ellers beskyttelsesvenlige Kredse, beroede det nærmest paa, dels at Mulighederne for en slig Udvikling af den svenske Jernforædlingsindustri ere højst usikre, dels at Malmeksportens uhindrede Gang er anbefalelsesværdig baade af nationale og af internationale Grunde, baade af Hensyn til private Interesser af dybt indgribende Betydning og som Følge af Statsmagtens hidtil indtagne Holdning overfor Bjergværksdriften i Sveriges nordligste Provins.

Omstridt er det først og fremmest, hvor store Malmlejer Sverige kan antages at rumme. At Bjergværkerne i Mellemsverige forholdsvis snart ville være udtømte paa Jernmalm, synes alle at være enige om. Grängesbergsmalmen anslaaes nu til kun c. 60 Mill. Tons, hvortil kommer c. 45 Mill. Tons fra andre Dele af Mellemsverige. Derimod variere Beregningerne meget betydeligt med Hensyn til de laplandske Bjærgværkers Malmrigdom, nemlig fra c. 1100 Mill. Tons — hvilket Tal angives af Chefen for Sveriges geologiske Undersøgelse — til kun c. 500 Mill. Tons, som fra anden sagkyndig Side beregnet. Uagtet de ved Beregningen hidtil anvendte Metoder gøre Indtryk af at være lidet betryggende, synes dog den førstnævnte Beregning at støttes ved nyere foretagne Undersøgelser af de største Gruber. Under Forudsætning heraf vil det, da Brydningen af svensk Jernmalm for Tiden beløber sig til

mindre end 4 Mill. Tons om Aaret, selv med en rimelig Forøgelse af Forbruget vare mindst et Par hundrede Aar, inden de hidtil kendte svenske Lejer ere udtømte.

Dernæst er det imidlertid omtvistet, om Sverige har Betingelser for at skabe en saa fyldig Forædlingsindustri, at Jernmalmen kan komme til Anvendelse i Hjemlandet. Det er i første Række et Brændsels-spørgsmaal og kun i mindre Grad et Spørgsmaal om Drivkraft. Da en stor Forædlingsindustri efter den almindelige Opfattelse forudsætter Kokes som Brændemateriale, staar Valget imellem at føre Kullene til Malmen og at føre Malmen til Kullene. Skal Forædlingen foregaa i det fjerne Lapland eller dog i selve Norrbotten, vil det vistnok forudsætte Fragtsatser for Kullene, som for Tiden ere ganske uopnaaelige. Sandsynligvis vil det i al Fald blive nødvendigt at fragte Malmen til sydligere Landsdele og lade Forædlingen foregaa der; men om der overhovedet i en rimelig Fremtid er Udsigt til en lønnende Jernforædling i Sverige i saa stor Udstrækning, som her maatte være Tale om, er baade af tekniske og økonomiske Grunde meget usikkert.

Derfor har man i Reglen været tilbøjelig til at betragte den betydelige Eksport af Jernmalm, som i Løbet af de sidste 10 Aar er vokset op i Sverige og som i 1904 beløb sig til c. 3 Mill. Tons, som en heldig og for Landet fordelagtig Fremtoning. Staten har ved omfattende Jernbaneanlæg stræbt at lette den, og private Kapitaler ere i stor Udstrækning engagerede i den. Da det for hened to Aar siden tegnede til, at de Privatmænd, hvis Foretagsomhed hele denne Eksportvirksomhed fortrinsvis skyldes, vilde blive ude af

Stand til at magte Foretagendets finansielle Side, og da man som Følge deraf maatte befrygte, at fremmed Kapital i foruroligende Udstrækning skulde vinde Overhaand i de fjerne Grænseprovinser, betragtedes det almindeligt som en national Velgering, at et svensk Aktieselskab, Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund, traadte til og reddede Situationen ved at sikre sig Aktiemajoriteten indenfor de norrlandske Malmselskaber. Efterhaanden som det er lykkedes dette indflydelsesrige Selskab, der nu har overtaget de allerfleste Aktier i Malmselskaberne, at bringe hele Driften i System og at skabe en fornuftig økonomisk Basis for Sveriges samlede Jernmalmseksport, har der været langt større Ro og Tillid i alle herhen hørende Forhold. Den ofte diskuterede Plan om, at Staten burde overtage Bjergværksdriften i Norrland, har vel endnu sine Tilhængere; men det vil næppe blive let for disse at overbevise Lovgivningsmagten om Ønskeligheden af Statsdrift i en Virksomhed af saa uberegneligt Omfang og af saa strængt kommerciel Natur, i al Fald ikke saa længe Driften er i paalidelige Hænder hos et indenlandsk Selskab under betryggende Ledelse.

Nu siges det vel, at det sidstnævnte Selskab har været forsynligt nok til at sikre sig imod en Udførselstold ved i sine Kontrakter med Udlandets Købere at forbeholde sig en Godtgørelse indtil Halvdelen af Tolden, for saa vidt den ikke overstiger 1 Kr. pr. Ton. Ikke desto mindre kunde en saadan Udførselstold næppe undgaa at volde indgribende Forstyrrelser ogsaa i Indlandet. Der tænkes herved mindre paa den Omstændighed, at det oftnævnte Selskabs Aktier notorisk i Løbet af de seneste Aar have udgjort et yndet Spe-

kulationsobjekt og ere opdrevne til Kurser, som tilmed uden nye Byrder paa Selskabets Virksomhed vanskeligt ville tillade en normal Forrentning af deri til slige Kurser anbragte Kapitaler. Til saadant kan Lovgivningsmagten vel ikke tage Hensyn, selv om et fortsat Prisfald i et saa stærkt spredt Værdipapir uundgaaeligt maatte drage adskillige alvorlige Konsekvenser efter sig; Papirets Kurs faldt allerede efter Kamrenes Debatter om Udførselstolden fra c. 3800 (for 1000) til c. 2900. Vigtigere var det dog, at der ved Udførselstolden vilde lægges saa tunge Byrder paa adskillige andre, mindre og svagere, Bjergværksforetagender, at deres Eksistens maatte synes truet. Herpaa tyder en Række Udtalelser, udgaaede fra Korporationer og Foreninger, navnlig Arbejderforeninger, i de paagældende Distrikter. Særligt indtrængende udtales Bekymringen for Virkningerne af en slig Afgift i en udførlig Erklæring af Norrbottens Lens nyoprettede Handelskammer, som for Alvor befrygter, at de Udviklingsmuligheder, der for denne Landsdel ere kaldte til Live ved Bjergværksdriftens rationelle Ordning og som allerede have vist sig baade i rigeligt Arbejdstilbud og i gunstige Afsætningsforhold for Fødevarer, skulle gaa tabt igen. Saa-vel i den berørte Betænkning som under Rigsdagens Debatter har man derhos fremhævet det ejendommelige og lidet anbefalelsesværdige i, at Staten, som for ganske nylig har indrømmet de norrlandske Malmselskaber en specielt for dem læmpet Fragttarif ved Benyttelsen af Mellemrigsbanen til Narvik, nu straks efter mener at maatte berøve dem den herved vundne Basis for deres Eksportforretning ved at lægge Told paa selve Udførselen. Kun for saa vidt angaar den Eksportkvantitet,

som overstiger den Selskaberne til Transport ad Jernbanen kontraktmæssigt indrømmede (1,200000 Tons) vilde en saadan Byrde maaske uden Ubillighed kunne paalægges.

Forslaget om at paalægge Udførselen en Told af 1 Kr. pr. Ton (henved 12 pCt. af Malmens antagne Gennemsnitsværdi) vandt trods de her gengivne alvorlige Betæneligheder Rigsdagens Tilslutning i paafaldende Grad; ved Kamrenes Afstemninger d. 10. Maj var der en betydelig Majoritet for det i Andet Kammer (123 mod 72) og kun en ringe Overvægt imod det i Første Kammer (87 mod 83). Grundene hertil vare, som det fremgik af Debatten, især tvende: Hensynet til en for Statsfinanserne velkommen Skattekilde paa den ene Side, Forhaabningerne om et Opsving i Jernforædlingsindustrien paa den anden Side; ogsaa den oftere røbede Misfornøjelse med de store Selskabsdannelsers Supremati indenfor Næringslivet kom ved denne Lejlighed til Orde. Men i Løbet af de faa Dage, der hengik mellem de nævnte Afstemninger og Fællesafstemningen d. 16. Maj, voksede Modstanden og Betænelighederne imod Udførselstolden øjensynligt mere og mere. Man indsaa, at der ikke forelaa tvingende finansielle Grunde til at indføre en Afgift, som Regeringen fandt overflødig og utilraadelig, saa meget mindre som Jernbaneanlægget til Rigsgrænsen fra Gellivare allerede nu syntes at forrente sig tilfredsstillende. Opinionsytringerne mod Tolden fra alle de nærmest interesserede Kredse gjorde et ikke ringe Indtryk, tildels ogsaa under Henvisning til den Forædlingsindustri, der i den senere Tid allerede er forberedt og hvis Frem-

gang næppe vilde støttes ved at rokke selve Bjergværksdriftens Forudsætninger.

Hvad der imidlertid sikkert har haft sin væsentlige Andel i Forslagets ret uventede Forkastelse ved Fællesafstemningen — skønt det af nærliggende Grunde kom mindre klart frem i Rigsdagsdebatten — er Hensynet til de internationale Vanskeligheder, der vilde skabes ved en Udførselstold. Af Sveriges hele Jernmalmseksport gaar nu vistnok henved de fire Femtedele eller endog mere faktisk til tyske Købere, skønt Afskibningerne tildels ledes over hollandske og belgiske Havne, Resten hovedsageligt til England og tildels ogsaa til Canada. Men de tyske Købere, der ved lang Tids Kontrakt have bundet sig til de svenske Bjergværker og sat talrige tyske Dampskibe i Gang til Malmens Befragtning, maatte naturligt ventes at ville remonstrere mod en væsentlig Fordyrelse af Produktet, en Fordyrelse, der i al Fald for en stor Del vilde ramme allerede afsluttede Handler. Det kunde derhos med Grund befrygtes, at den saaledes skabte Misfornøjelse i Tyskland vilde udøve en uheldig Indflydelse paa de forestaaende Forhandlinger mellem de to Landes Regeringer om Afslutningen af en Handelstraktat. Af en saadan Traktat venter man Lettelser for vigtige svenske Produkters Afsætning i Tyskland; at indlede Forberedelserne dertil ved at paalægge en ny, faktisk i første Række mod tyske Interesser rettet Afgift kunde ikke kaldes klogt og vilde under alle Omstændigheder paa Forhaand vække Anstød i tyske Forretningskredse.

Resultatet blev, at Malmtolden forkastedes ved Fællesafstemning d. 16. Maj med 219 Stemmer mod 146. Ud fra Synspunktet af Sveriges økonomiske

Interesser som Helhed maa det vistnok kaldes heldigt. Hvis den nu for denne Gang afsluttede Forhandling har efterladt en vis Frygt for, at Malmforraadet vil kunne udtømmes tidligere end forventet og uden at komme svenske Industrier tilgode i tilbørligt Omfang, tør det forudsættes, at den vil give Stødet til fornyede Bestræbelser for i Sverige at opsøge alle Muligheder til Fordel for Jernforædlingens yderligere Udvikling. Den har i saa Fald ikke været forgæves.

Stockholm den 19. Maj 1905.
